

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI  
ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ  
GƏNCƏ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

**SAĞLAMLIQ,  
ƏMƏYİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ  
ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ**

**F Ə N N P R O Q R A M I**

*Ali məktəblərin bakalavriat təhsil səviyyəsi üçün*

**İxtisas şifri və adı: 050120-Texnologiya müəllimliyi;  
050105-Fizika müəllimliyi; 050501-Biologiya və s.**

**G Ə N C Ə - 2 0 2 3**



**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI  
ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ  
GƏNCƏ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

**SAĞLAMLIQ,  
ƏMƏYİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ  
ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ**

**F Ə N N P R O Q R A M I**

*Ali məktəblərin bakalavriat təhsil səviyyəsi üçün*

**İxtisas şifri və adı: 050120-Texnologiya müəllimliyi  
050105-Fizika müəllimliyi; 050501-Biologiya və s.**

*Gəncə Dövlət Universitetinin  
13.11.2023-cü il tarixli 5/323 saylı  
əmrinə və Fizika və texniki fənlər  
fakültəsi Elmi Şurasının 10 iyul 2023-cü  
il tarixli iclasınının 10 saylı protokoluna  
əsasən təsdiq edilmişdir.*

**G Ə N C Ə - 2 0 2 3**

**Tərtib edənlər:**

**Elçin Məhəmməd oğlu Cavadov**

Gəncə Dövlət Universitetinin «ÜTF və texnologiya» kafedrasının müdiri, dosent, texnika üzrə fəlsəfə doktoru

**Emin Kərim oğlu Yaqubov**

Gəncə Dövlət Universitetinin «ÜTF və texnologiya» kafedrasının dosenti, texnika üzrə fəlsəfə doktoru

**Mətanət Şahin qızı Sadıxova**

Gəncə Dövlət Universitetinin «ÜTF və texnologiya» kafedrasının dosent əvəzi, texnika üzrə fəlsəfə doktoru

**Rəyçilər:**

**Muğan Salman oğlu Quliyev**

Gəncə Dövlət Universitetinin «Fizika» kafedrasının professoru, riyaziyyat üzrə elmlər doktoru

**Eldar Cəlil oğlu Zeynalov**

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin “Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi” kafedrasının müdiri, dosent, texnika üzrə fəlsəfə doktoru

## İZAHAT VƏRƏQİ

Bu gün Azərbaycanda uğurla davam etdirilən hüquqi dövlət və demokratik cəmiyyət quruculuğu prosesi sivil dünya ənənələrini əhatə etməklə yanaşı həm də ölkə vətəndaşının hüquq və mənafelərinin ən yüksək səviyyədə təminatına xidmət edir. Vətəndaşın bir işçi olaraq hüquqlarının qorunması, əməyinin mühafizəsi, onun üçün sağlam və təhlükəsiz iş şəraitinin təşkili dövlət siyasətinin prioritet məsələləri sırasındadır.

"Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi" (SƏTƏM) fənni təhsil alanlara tədris, istehsal və digər müəssisələrdə müvafiq qanunvericiliyin tələbləri çərçivəsində müəyyən edilən müəssisədaxili intizam qaydalarına, əməyin mühafizəsinə, təhlükəsizlik texnikasına, sanitariyaya norma və qaydalarına riayət olunması, eləcə də iş prosesində heyətin sağlamlığı və təhlükəsizliyi ilə bağlı risklərin qarşısının alınması, məsələn zərərli maddələrlə təmasda olma, səs-küylü əmək mühiti, çirkli və ya sərt hava şəraiti ilə üzləşdiyi halda özünü və ətrafındakıları baş verə biləcək təhlükələrdən qorumaq üçün əməyin təhlükəsizliyini, sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitini təmin etmələri haqqında geniş məlumat verir.

“Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi” fənninin **məqsədi** tələbələrə müvafiq qanunvericilik tələblərinə əsasən iş yerində çalışan bütün işçi heyətinin müəssisədaxili intizam qaydaları, əməyin mühafizəsi, təhlükəsizlik texnikası və sanitar-gigiyena norma və qaydalarına riayət etməsi, eləcə də əmək prosesi zamanı sağlamlıq və təhlükəsizlik ilə bağlı risklər üzrə nəzarəti həyata keçirən, qayda və təlimatların hazırlanmasını, eyni zamanda, əməyin təhlükəsizliyinin qorunması öyrətməkdir.

Bu fənni öyrəndikdən sonra tələbələr aşağıdakıları **bilməlidir**:

- Azərbaycan Respublikasında vətəndaşların sağlamlığına, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsinə dair qüvvədə olan qanunvericilik aktları;

- Tədris, istehsalat və digər müəssisə və təşkilatlarda əməyin mühafizəsi sisteminin təşkili;

- Əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində rəhbər şəxslərin səlahiyyəti, işçilərin hüquq və vəzifələri;

- Ölkəmizin sağlamlıq, əmək təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi siyasəti və hədəflər;

- Ətraf mühitin mühafizəsi, sağlam əmək şəraiti, sanitariya-gigiyena tədbirləri, texniki təhlükəsizlik məsələləri üzrə metodiki materiallar;

- Təhlükəli və təhlükəsiz tullantıların zərərsizləşdirilməsi qaydaları;

- Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə qabaqcıl yerli və xarici təcrübə;

- Potensial təhlükələrin qarşısının alınması üçün görülən əsas qabaqlayıcı tədbirlər;

- İstehsalat sanitariyası.

Fənni öyrəndikdən sonra tələbələr aşağıdakıları **bacarmalıdır:**

- Konkret şəraitdə əməyin təhlükəsizliyi sahəsindəki əsas anlayışları dəqiq müəyyən etmək;

- Müəssisədə işçilərin sağlamlığı üçün zərərli və təhlükəli amilləri aşkar etmək;

- İş əsaslı stressləri idarə etmək;

- Sağlamlıq, əmək təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi barəsində hesabat tərtib etmək;

- Sağlamlıq, əmək təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində qayda və prosedurları inkişaf etdirmək;

•Potensial təhlükələrin qarşısının alınması üçün görülən əsas qabaqlayıcı tədbirləri qiymətləndirmək.

ənnin tədrisi sayəsində tələbələr aşağıdakı qabiliyyət və hazırlıqları **nümayiş etdirməlidir**:

•Tədris prosesində əldə etdikləri bilik və bacarıqların peşə fəaliyyətində tətbiqi;

•Müəssisə və təşkilatda əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi kabinet və güşələrinin yaradılması sahəsində səriştə;

•Qeyd olunan məsələlərə dair təşkilati işlərin yerinə yetirilməsi bacarığı.

Fənn Universitet rektorluğunun 16.11.2022-ci il tarixli 5/368 sayılı əmrinə əsasən bakalavriat təhsil səviyyəsinin **050120-Texnologiya müəllimliyi; 050105-Fizika müəllimliyi; 050501-Biologiya; 050508-Kimya; 050509-Kompüter elmləri; 050102-Biologiya müəllimliyi; 050110-Kimya və biologiya müəllimliyi; 050108-İnformatika müəllimliyi; 050115-Riyaziyyat və informatika müəllimliyi; 050119-Təsviri incəsənət müəllimliyi** və s. kimi ixtisaslarında seçmə fənn kimi tədris olunur.

Fənnin tədrisinə müxtəlif ixtisaslarda müxtəlif saatlar olmaqla 60-70 saat vaxt ayrılır. Tədrisin 30 saat mühazirə və 30 saat laborator məşğələ şəklində aparılması tövsiyə olunur.



Proqram istifadəçiləri saat və mövzularda 15%-dən çox olmamaqla sərbəst dəyişikliklər apara bilər.

## PROQRAMIN ƏSAS MƏZMUNU

### **1. İnsan sağlamlığının mühafizəsi.**

“Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi” fənninin məqsədi, vəzifələri və praktiki əhəmiyyəti.

Ətraf mühit və sağlamlıq. İnsanın tələbatları. Antropogen faktorların insanın həyat fəaliyyətinə təsiri. İnsanın sağlamlığını müəyyənləşdirən əsas amillər. “Sağlamlıq üçbucağı”. Həyat şəraiti və tərz, onların insan sağlamlığına təsiri. Tibbi təminat və onun insan sağlamlığına təsiri. İctimai səhiyyə.

*Praktiki iş. Ətraf mühit və insan sağlamlığı*

### **2. İnsan sağlamlığında risk faktoru.**

Risk faktoru anlayışı. Risk faktorlarının qruplaşdırılması və onların insan sağlamlığında rolu. Bioloji risk faktoru. Ekoloji risk faktorları. Sosial risk faktorları. Üstünlük təşkil edəcək risk faktorları və müasir cəmiyyətdə onların təzahürü. Genetik faktorlar və onların insan sağlamlığına təsiri.

Yaşayış mühitinin dəyişməsinin insan sağlamlığına təsiri.

*Praktiki iş. Risk faktorlarının qruplaşdırılması prinsipləri*

### **3. İş yerlərində əməl ediləcək təhlükəsizlik tədbirləri.**

Əməyin təhlükəsizliyi terminləri. Əmək fəaliyyəti. Əməyin faktorları. Əmək mühafizəsinin əsas məqsədi. Normal iş şəraitinin yaradılmasına təsir göstərən amillər. Əməyin nor-

maları. Təhsil müəssisələrində əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi tələbləri.

Əməyin mühafizəsi standartları. Əməyin mühafizəsinə nəzarət. Əmək mühafizəsi qaydalarının pozulmasına görə sanksiyalar.

Müəssisə və təşkilatlarda sağlam və təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin edilməsi. Texniki təhlükəsizlik tələbləri. Təlimatlar və onların növləri. İstehsalat sahələri və istehsalat meydançıqları ilə bağlı təhlükəsizlik tələbləri. Əmək şəraiti zərərli olan istehsalatlarda işləyən işçilərə verilən xüsusi geyim və fərdi mühafizə vasitələri. İş yerlərində əməyin mühafizə qaydaları və normalarının attestasiyası.

*Praktiki iş. Konkret iş yerinə və ya qurğuya təhlükəsizlik üzrə təlimatın tərtib edilmə qaydası*

*Praktiki iş. Bədbəxt hadisələrin tədqiqi*

#### **4. Təhsil müəssisələrində əməyin təhlükəsizliyi üzrə işlərin təşkili.**

Təhsil müəssisələrində əməyin təhlükəsizliyinin əsasları. Təhsil müəssisələrində əməyin təhlükəsizliyi üzrə əsas normativ sənədlər. Tədris kabinetlərinə, laboratoriyalara, tədris avadanlıqlarına və tədris müəssisəsindən kənarında təşkil olunan məşğələlərə qoyulan təhlükəsizlik tədbirləri.

Təhsil müəssisələrində sanitariya norma və tələblər.

Kimya, fizika, biologiya laboratoriyalarında, fənn kabinələrində, kompüter otaqlarında, tədris emalatxanalarında və idman zallarında dərslərin təşkili zamanı sanitariya-gigiyenik və təhlükəsizlik tədbirləri.

*Praktiki iş. Müxtəlif fənlər üçün nəzərdə tutulmuş dərslər otaqlarında əməyin təhlükəsizliyi qaydalarının tərtib edilməsi.*

## **5.İstehsalat zədələnməsinin növləri və yaranma səbəbləri.**

İstehsalat travmatizmi və onun əsas səbəbləri. İstehsalat travması. Peşə xəstəlikləri. Peşə zəhərlənməsi.

İstehsalat zədələri və peşə xəstəliklərinin səbəbləri. Bioloji zərərli amillər. Psixofizioloji amillər.

İstehsalatda zədələnmələrin qarşısının alınması tədbirləri. Bədbəxt hadisələrdən, zərərli və təhlükəli istehsalat amillərindən mühafizə tədbirləri. Elektrik cərəyanından mühafizə üsulları. Kimyəvi maddələrlə işləyən işçilərin mühafizəsi. İstehsalatda olan zərərli amilləri ölçən cihazlar.

İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi halları. İcbari sığorta olunanlar və onların iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə kateqoriya və risk qrupları. İstehsalat riski. Riskin qiymətləndirilməsi, dəyərləndirilməsi və görülməli tədbirlər.

*Praktiki iş. İstehsalat zədələnmələrinin dinamikası və səbəblərinin tədqiqi*

## **6. Alət və avadanlıqlarla iş zamanı əmək təhlükəsizliyi.**

İstehsalat avadanlıqlarının təhlükəsizliyinə ümumi tələblər. Elektrik avadanlıqları və alətləri ilə iş zamanı təhlükəsizlik tələbləri. Elektrik zədələnməsindən mühafizə üsulları və vasitələri.

Maşın və avadanlıqların təhlükəli zonaları və onlardan mühafizə tədbirləri.

Fərdi kompüter, informasiya ötürücü qurğu və avadanlıqlar, proyektor, audio və video cihazlarla təhlükəsiz işin təşkili.

Elektrik maşınları quraşdırılmış otaqlarda ilkin mühafizə vasitələri. Yanğın söndürən və quru qum olan yeşikdən istifadə qaydaları. Nərdivanların, meydançaların və iş pilləkənlərinin tətbiqi zamanı təhlükəsizlik tədbirləri. Təhlükəsizlik işarələri.

*Praktiki iş. Elektrik qurğularında cərəyan daşıyan hissələrin izolyasiya müqavimətinin ölçülməsi.*

## **7. Əmək gigiyenası və istehsalat sanitariyası.**

Əmək gigiyenası haqqında ümumi məlumat. İstehsalat sanitariyası. İş yerlərində sanitar-gigiyenik qaydalara riayət olunmasının vacibliyi.

İstehsalın təhlükəli və zərərli amilləri. İnsan orqanizminə təsir edən zərərli maddələr.

Əməyin gigiyenası, əmək prosesi və istehsal şəraiti. İş zonasında mikroiqlim şəraiti, onun göstəriciləri və normallaşdırılması.

Əmək prosesinin xüsusiyyətlərindən və rejimindən asılı olan zərərlər. İşçi sahədə havanın ventilyasiyası (kondisiyalaşdırılması).

*Praktiki iş. Havadakı tozun tərkibinin tədqiqi və tozdan qorunma üsulları*

*Praktiki iş. İş yerlərində mikroiqlimin tədqiqi*

## **8.İstehsalat səs-küylərinin və titrəyişlərin insan orqanizminə təsiri.**

İstehsalat səs-küyləri haqqında anlayış. İstehsalat səs-küylərinin təsnifatı.

İşçilərin orqanizminə səs-küyün təsiri. Səs və vibrasiyalarla mübarizə üsulları.

Müxtəlif güclü və tezlikli səslərin nizamsız birləşməsindən yaranan səs-küy (gurultu).

*Praktiki iş. İş yerlərində səs-küyün parametrlərinin hesablanması*

## **9.Atmosferdə radioaktivlik və əhalinin sağlamlığı.**

Radioaktivliyin yaranma səbəbləri. Radioaktivliyin ətraf mühitə təsiri. Yerin təbii radiasiya fonu. Antropogen radiasiya fonu. Atmosferin texnogen radioaktivliyi və əhalinin sağlamlığı. Şüalanmanın dozasından asılı olaraq radiasiya miqdarı və variantlarının insan orqanizminə təsiri. İonlaşdırıcı və elektromaqnit şüalanma mənbələri. Radioaktivliyin qarşısının alınması.

*Praktiki iş. Ətraf mühitin radiasiya fonunun qiymətləndirilməsi*

### **10. Ətraf mühitin mühafizəsi və onun əsas prinsipləri.**

Ətraf mühitin mühafizəsi ilə əlaqədar olan əsas anlayışlar. Ekologiya haqqında məlumat. Ekoloji mühit. Atmosferin çirklənməsinin əsas səbəbləri. Atmosferi çirkləndirən sənaye sahələri. Atmosfer havasında ən çox yayılan çirkləndirici maddələr və onun insan sağlamlığına təsiri.

Kimyəvi maddələrlə çirklənmə və onun əhalinin sağlamlığına təsiri.

Ətraf mühitin çirklənmədən mühafizəsi.

*Praktiki iş. Havadakı zəhərli qaz və ya buxar qarışığının miqdarının təyin edilməsi.*

### **11. Yanma. Yanğından mühafizə məsələləri.**

Yanma.Yanmaya təsir edən amillər. Yanğın təhlükəsizliyi sisteminə dair tələblər. Yanğın təhlükəsizliyinin əsas faktorları.

Yanğın söndürmə vasitələri. Köpük yaradan kimyəvi tərkibli yangınsöndürənlər. Toz şəkilli maddələri olan yangınsöndürücülər. Yanğın söndürmə maddələri və vasitələri, onlardan istifadə qaydaları. Yanğın siqnalizasiyası.

Yanğın baş verərkən yanğın təhlükəsizliyinin əsas və fərdi ehtiyat tədbirləri ilə otaqlardan çıxma qaydaları. Köçürmə çıxışları, köçürmə yolları, işıqlandırma şəraiti.

*Praktiki iş. İlkın yangınsöndürmə vasitələri və yanğın siqnalizasiyasının öyrənilməsi.*

## **12.Ətraf mühitin mühafizəsinə nəzarət və qanunvericiliyin pozulması halları.**

Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində nəzarətin məqsəd və formaları. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində dövlət nəzarəti, müəssisə nəzarəti, ictimai nəzarət. Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət və vurulan zərərin ödənilməsi. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində mübahisələrin həlli qaydaları. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq.

*Praktiki iş. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində maddi məsuliyyət haqqında müqavilənin tərtib edilmə qaydaları.*



### **13 Ətraf mühitin mühafizəsinin mühəndis qurğuları.**

Ətraf mühitin qorunması. Tullantıların zərərsizləşdirilməsi. Məişət tullantılarının daşınması. Atmosferə atılan qaz emissiyalarının təmizlənməsi. Tullantıların qaz şəkilli zərərli qatışıqlardan təmizlənməsi. Çirkab sularının təmizlənməsi. Aztullantılı istehsalat. Bərk tullantıların utilizasiyası və ləğv edilməsi. Çirkab su çöküntüsünün emalı və utilizasiyası.

*Praktiki iş. Tullantı suların elektroflotasiya metodu ilə təmizlənməsi.*

## TƏXMİNİ NÜMUNƏVİ TEMATİK PLAN

S/s	Mövzunun adı	Dərs saatları	
		Müha zirə	Praktiki məşğələ
1	İnsan sağlamlığının mühafizəsi	2	
	<i>Praktiki iş. Ətraf mühit və insan sağlamlığı</i>		2
2	İnsan sağlamlığında risk faktoru	2	
	<i>Praktiki iş. Risk faktorlarının qruplaşdırılması prinsipləri</i>		2
3	İş yerlərində əməl ediləcək təhlükəsizlik tədbirləri	4	
	<i>Praktiki iş. Konkret iş yerinə və ya qurğuya təhlükəsizlik üzrə təlimatın tərtib edilmə qaydası</i>		2
	<i>Praktiki iş. Bədbəxt hadisələrin tədqiqi.</i>		2
4	Təhsil müəssisələrində əməyin təhlükəsizliyi üzrə işlərin təşkili	2	
	<i>Praktiki iş. Müxtəlif fənlər üçün nəzərdə tutulmuş dərs otaqlarında əməyin təhlükəsizliyi qaydalarının tərtib edilməsi</i>		2
5	İstehsalat zədələnməsinin növləri və yaranma səbəbləri	2	
	<i>Praktiki iş. İstehsalat zədələnmələrinin dinamikası və səbəblərinin tədqiqi</i>		2
6	Alət və avadanlıqlarla iş zamanı əmək təhlükəsizliyi	2	
	<i>Praktiki iş. Elektrik qurğularında cərəyan daşıyan hissələrin izolyasiya müqavimətinin ölçülməsi</i>		2

7	Əmək gigiyenası və istehsalat sanitariyası	2	
	<i>Praktiki iş. Havadakı tozun tərkibinin tədqiqi və tozdan qorunma üsulları</i>		2
	<i>Praktiki iş. İş yerlərində mikroiklimin tədqiqi</i>		2
8	İstehsalat səs-küylərinin və titrəyişlərin insan orqanizminə təsiri	2	
	<i>Praktiki iş. İş yerlərində səs-küyün parametrlərinin hesablanması</i>		2
9	Atmosferdə radioaktivlik və əhalinin sağlamlığı	2	
	<i>Praktiki iş. Ətraf mühitin radiasiya fonunun qiymətləndirilməsi</i>		2
10	Ətraf mühitin çirklənməsinin sağlamlığa təsiri	4	
	<i>Praktiki iş. Havadakı zəhərli qaz və ya buxar qarışığının miqdarının təyin edilməsi</i>		2
11	Yanma.Yanğından mühafizə məsələləri	2	
	<i>Praktiki iş. İlk yanğınsöndürmə vasitələri və yanğın siqnalizasiyasının öyrənilməsi</i>		2
12	Ətraf mühitin mühafizəsinə nəzarət və qanunvericiliyin pozulması halları	2	
	<i>Praktiki iş. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində maddi məsuliyyət haqqında müqavilənin tərtib edilmə qaydaları</i>		2
13	Ətraf mühitin mühafizəsinin mühəndis qurğuları	2	
	<i>Praktiki iş. Tullantı suların elektroflotasiya metodu ilə təmizlənməsi</i>		2
<b>Cəmi</b>		<b>30</b>	<b>30</b>

## PRAKTİKİ İŞLƏRİN TƏXMİNİ SİYAHISI

1. Ətraf mühit və insan sağlamlığı
2. Risk faktorlarının qruplaşdırılması prinsipləri
3. Yaşayış mühitinin faktorları və onların orqanizmə təsirinin ümumi qanunauyğunluqları
4. İş yerində travmatizm riskinin qiymətləndirilməsi
5. Konkret iş yerinə və ya qurğuya təhlükəsizlik üzrə təlimatın tərtib edilmə qaydası
6. Əməyin mühafizəsi sahəsində təlimatların aparılması və tərtibatı
7. Bədbəxt hadisələrin tədqiqi
8. Müxtəlif fənlər üçün nəzərdə tutulmuş dərs otaqlarında əməyin təhlükəsizliyi qaydalarının tərtib edilməsi
9. İstehsalat zədələnmələrinin dinamikası və səbəblərinin tədqiqi
10. Əmək müqaviləsində sağlamlıq və əməyin təhlükəsiz təşkilinə dair bəndlər
11. Əmək mühafizəsi sahəsində maddi məsuliyyət haqqında müqavilələrin tərtib edilmə qaydaları
12. Havadakı tozun tərkibinin tədqiqi və tozdan qorunma üsulları
13. Tənəffüs orqanlarının mühafizəsi üçün fərdi mühafizə vasitələri və onların yoxlanılması

14. İş yerlərində normal mikroiklimin təmin edilməsi üçün əsas parametrlərin hesablanması
15. Havanın nisbi nəmliyinin təyini
16. Havanın hərəkət sürətinin təyini
17. İş yerlərində mikroiklimin tədqiqi
18. İş yerlərində təbii işıqlanmanın qiymətləndirilməsi
19. İş yerlərində süni işıqlanmanın qiymətləndirilməsi
20. Yerli havalandırmanın effektivliyinin qiymətləndirilməsi
21. Elektrik qurğularında cərəyan daşıyan hissələrin izolyasiya müqavimətinin ölçülməsi
22. Elektrik qurğularının sadə mühafizəsinin tədqiqi
23. Mühafizə yerləbirləşdiricinin müqavimətinin ölçülməsi
24. Yerli işıqlanmada işıqlandırıcıların səmərəliliyinin tədqiqi
25. İş yerlərində səs-küyün parametrlərinin hesablanması
26. İş yerində yaranan səsin gücünün və onun qarşısını alan texniki vasitələrin səmərəliliyinin təyin edilməsi
27. Səs və səs izolə edən materialların öyrənilməsi
28. İş yerində vibrasiyanın tədqiqi və vibrasiyadan mühafizə üsullarının effektivliyinin qiymətləndirilməsi
29. Ətraf mühitin radiasiya fonunun qiymətləndirilməsi
30. Təbii radiasiya fonunun АНРИ-01-02“Сочна” dozimetri ilə ölçülməsi

31. Havadakı zəhərli qaz və ya buxar qarışığının miqdarının təyin edilməsi
32. Nəqliyyat vasitələrinin işləməsi zamanı ətraf mühitə düşən antropogen çirklənmənin miqdarının təyini
33. İlkın yanğınsöndürmə vasitələri və yanğın siqnalizasiyasının öyrənilməsi
34. Yanğın zamanı adamların köçürülməsi planı və ona aid təlimat
35. Texniki yanğının təhqiq qaydasının öyrənilməsi
36. Ağac materialları üçün oddan mühafizə tərkiblərinin səmərəliliyinin tədqiqi
37. Mayələrin yanğın törətmə təhlükəsinin təyin edilməsi
38. Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində maddi məsuliyyət haqqında müqavilənin tərtib edilmə qaydaları
39. Tullantı suların elektroflotasiya metodu ilə təmizlənməsi

## SƏRBƏST İŞ MÖVZULARI

(nümunə)

1.“Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi” fənninin məqsədi, vəzifələri və praktiki əhəmiyyəti.

2.Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsindəki əsas anlayış və terminlər.

3.Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri.

4.Əməyin təhlükəsizliyinin və ətraf mühitin mühafizəsinin normativ hüquqi bazası.

5.İşə götürənlərin əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi sahəsindəki öhdəlikləri.

6.İşçilərin əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi sahəsindəki öhdəlikləri.

7.Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi sahəsində işçilərin hüquq və təminatları.

8.Tədris, istehsal və s. müəssisələrdə sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsindəki əsas normativ sənədlər.

9. Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinə dair yaddaş və təlimatların hazırlanması qaydaları.

10.Tədris müəssisələrində əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi sisteminin idarə olunması məsələləri.

## ƏDƏBİYYAT

1. Y.Əhmədov, T.Rəhimov. İşçilərin sağlamlığı və əməyin təhlükəsizliyi. I cild. Bakı, 2009.
2. Y.Əhmədov, T.Rəhimov. İşçilərin sağlamlığı və əməyin təhlükəsizliyi. II cild, Bakı, 2011
3. G.Fərəcova, L.Vahabova. İş şəraitində əmək, təhlükəsizlik və sağlamlıq qaydaları. Bakı, 2019
4. Q.Ş.Məmmədov, M.Y.Xəlilov. Ekologiya,ətraf mühit və insan. Bakı,2006
5. Ə.Q.Abbasov.Əməyin mühafizəsi və elektrik təhlükəsizliyi. Sumqayıt, 2014
6. H.O.Ocaqov, Ş.D.Danyalov. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin nəzəri əsasları. Bakı,2008
7. E.M.Cavadov. Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi. Bakı, 2019
8. K.Kərimov. Ergonomika və iş təhlükəsizliyi. Bakı, 2016
9. С.В.Белов, Ф.А.Бабинов и др. Охрана окружающей среды. Москва, 2019
10. Г.И.Беляков. Охрана труда и техника безопасности. Москва, 2016
11. Н.В.Горькова., А.Г.Фетисов., Е.М.Мессинева. Охрана труда. Москва, 2023



# **SAGLAMLIQ, ƏMƏYİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ**

## **F Ə N N P R O Q R A M I**

Yığılmağa verilmişdir: 17.11.2023-cü il.  
Çapa imzalanmışdır: 20.11.2023-cü il.  
kağız formatı-(210x279) ¼, kağız №1,  
uçot çap vərəqi 1,2, sifariş:048, tiraj 100.  
Rezoqrafiya üsulu ilə nəşr olunmuşdur.

---

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin mətbəəsi.

Rezoqrafiya üsulu ilə çap olunmuşdur.

Ünvan: ADAU-nun nəşriyyat şöbəsi,

Gəncə şəhəri, Ozan küçəsi. 102.